

Nätverket för utsatta EU-medborgare
Mats Åberg
Ambassador (Ret.)
Nypontunet 3
181 48 Lidingö, Sweden
Cell phone:+46 72 733 01 99
mats.o.aberg@telia.com

YTTRANDE
2017-02-21

Dnr Ju2016/07656/L5

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70)
(Dnr Ju2016/07656/L5)

Nätverket för utsatta EU-medborgare har - under sitt gamla namn "Nätverket för romska EU-migranter" - erbjudits möjligheten att yttra sig beträffande SOU 2016:70 Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer.

Ett antal av de organisationer som ingår i Nätverket är själva remissinstanser i frågan och kommer att lämna egna yttranden direkt till departementet.

Det bör även framhållas att Nätverkets organisation är avsiktligt formlös på ett sådant sätt att varje medlemsorganisation eller -grupp svarar för sina egna uppfattningar och värderingar. Av detta skäl har denna skrivelse kompletterats med bilagan "**Föreningen HEM, yttrande över utredningen Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer, SOU 2016:70**".

Nedanstående synpunkter, som framkommit vid diskussioner inom Nätverket, binder alltså inte formellt någon enskild medlemsorganisation. De berör främst utredningens **avsnitt 4, Utnyttjande av utsatta personer i andra fall än vid människohandel**.

Vad beträffar redogörelser och resonemang i de inledande avsnitten **4.1 Inledning, 4.2 Allmänna utgångspunkter och 4.3 Gällande rätt** synes Nätverkets medlemsorganisationer kunna ansluta sig med ett undantag.

Detta gäller den något svårtolkade hänvisningen under **4.2.2 Myndigheters och andra aktörers åsikter om det straffrättsliga skyddet** (sid 211) till att den nationelle samordnaren för arbetet med utsatta EES-medborgare anser att "Nivån för det straffbara ansvaret bör... vara lågt för tiggeri, eftersom det nästan alltid bör vara straffbart att någon tjänar pengar på annans tiggeri". Formuleringen är otydlig och skulle kunna tolkas som att tiggeriet i sig skulle vara straffbart (om än med lågt straffvärde).

Nätverket instämmer med slutsatserna i avsnitten under **4.4 Praxis m.m.** att såväl brottsrubricering som svårigheterna att lagföra gärningspersoner bör leda till ändrad lagstiftning.

Avsnitt 4.8 Överväganden och förslag ger anledning till reflexioner kring svårigheterna att utreda och lagföra personer som uppenbarligen begår brott, men som av praktiska skäl endast med svårighet kan åtalas för dessa. Svårigheterna berörs eller antyds i utredningen, men kan här, i något utvidgad form, sammanfattas på följande sätt:

1. De utsatta personerna kommer i många fall från hemlandsmiljöer som präglas av extrem fattigdom och diskriminering. Detta har, som framhålls i texten, lett till att de inte tror att det är möjligt för dem att kräva respekt för sitt människovärde och därmed hävda sin rätt i samhället. I många fall har de dessutom diffusa begrepp om vilka sådana rättigheter är och vad de innebär.
2. Hemmyndigheternas behandling har reducerat de utsatta personernas förtroende för myndigheter och deras representanter till noll - eller därunder. De är därför inte bara ovilliga att anmäla brott utan söker aktivt undvika att dras in något som, enligt deras uppfattning, kan fästa myndigheternas uppmärksamhet på dem själva.
3. Denna bakgrund, tillsammans med uppfattningen att såväl familjen (i vid bemärkelse) som gruppen måste hålla ihop ("en rom skvallrar inte på en rom"), har skapat en kultur av tystnad kring lidna oförrätter och brott.
4. Dessutom är de hot de kan utsättas för kopplade inte bara till dem själva och de delar av familjen som finns på plats i Sverige utan även till familjemedlemmar och vänner i hembyn eller på andra håll i hemlandet.
5. Detta innebär att såväl offer som vittnen måste kunna erbjudas relevanta skyddsåtgärder (jfr trafficking-offer)
6. När hoten gäller personer eller egendom i hemlandet är situationen extra besvärlig och känslig p.g.a. svårigheterna för svensk polis att få till stånd ett **effektivt** samarbete med relevant lokal polis.
7. Överhuvudtaget är behovet av samarbete med hemländernas polis mycket stort, eftersom gärningsmännen i avsevärd utsträckning (beträffande påtvingade transporter, ocker, utpressning, hot etc) kommer från hemländerna (och ofta t.o.m från hembyarna och därför har mycket starkt inflytande över såväl offren som deras familjer).
8. Språksvårigheterna vid de svenska myndighetsutövarnas kontakter med tiggare från Rumänien och Bulgarien är särskilt komplicerade. Dels förekommer det att berörda romska personer inte talar hemländernas språk utan endast romanes dels har det visat sig att även auktoriserade tolkar från respektive majoritetsgrupper i hemländerna är så präglade av fördomar mot romer att de frångår sitt neutrala tolkuppdrag för att förebrå tiggaren för att hen genom sin verksamhet försämrar hemlandets rykte.
9. Det faktum att de utsatta EU-medborgarna inte sällan är analfabeter gör arbetet med att utreda brott extra komplicerat. Geografiska och tidsmässiga angivelser blir med nödvändighet oprecisa (att inte ens veta att det finns skyltar med gatunamn och än mindre kunna läsa och förstå en karta ger få hållpunkter för orientering utöver "i närheten av MacDonalds"). Dessa brister beträffande avläsbara referenspunkter resulterar ibland t.o.m. att händelsesekvenser inte alltid kan återges i tidsföljd.

Den slutsats som kan dras av dessa iakttagelser är att nya bestämmelser om ett starkt straffrättsligt skydd måste kombineras med omfattande informations- och

utbildningsinsatser inom hela det rättsvårdande systemet för att utredning och lagförande ska kunna genomföras på ett rättvist och rättssäkert sätt.

Mats Åberg

Initiativtagare till Nätverket för utsatta EU-medborgare